

Un fragment del capítol 321 del *Dotzè* en castellà

DAVID GUIXERAS
Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Secció F. Eiximenis)

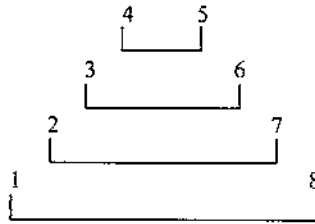
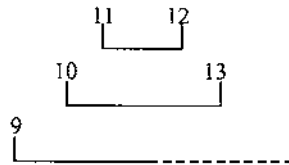
El manuscrit 1598 de la Biblioteca de Catalunya, comprat a la Llibreria Porter l'any 1956, conté les primeres línies del capítol 321 del *Dotzè* del *Crestià* de Francesc Eiximenis, titulat «Qui tracta de les batalles qui's fan en camp clos; e primerament disputa si són legudes». El còdex, descrit sumàriament al *Repertori* de Duran *et alii*,¹ no va tenir entrada en el catàleg d'obres eiximenianes de Massó i Torrents (probablement perquè aleshores es trobava en mans privades), i tampoc va incloure'l el catàleg de David J. Viera.

El compilador del manuscrit, una mà del segle XVI, va afegir el fragment castellà del *Dotzè* a un recull de dues obres de Diego de Valera: *Tratado de las armas* i *Ceremonial de príncipes*.² Dos apartats de la primera d'aquestes obres hi apareixen separats de la resta: es tracta d'una nota sobre la simbologia de les colors heràldiques (f. 13v) i de la llei establerta per «el rey don alonso el onzeno deste nombre en Castilla y en Leon veyendo los grandes danyos y males que a los fijos dalgo despanya se siguian por se dar lugar tan largamente a los desafios...» (ff. 14r-20v). El compilador devia incloure el fragment d'Eiximenis a aquest aplec de textos atesa l'estreta relació temàtica amb el darrer títol. La raó que quedés interromput de seguida no es pot arribar a dilucidar: el còdex no aporta cap mena de pista en aquest sentit.

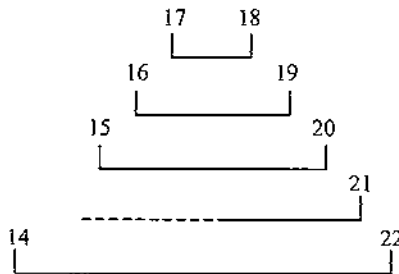
El manuscrit manca de reclams i signatures. La composició dels quaderns és com segueix:

¹ Eulàlia Duran, dir., *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*, vol. 1 [= *Barcelona: Arxiu Històric i Biblioteca de Catalunya*]. Compilació a cura de M. del Mar Batlle, Eulàlia Miralles, Maria Toldrà, Joan Tres. Barcelona, 1998, pp. 272-273.

² Diego de Valera, *Tratado de las armas*, dins Mario Penna, ed., *Prosistas castellanos del siglo XVI*, vol. 1, Madrid, 1959, pp. 117-139; i íd., *Ceremonial de príncipes*, dins *ibidem*, pp. 161-167.

1. Diego de Valera, *Tratado de las armas* (ff. 1r-8v)2. Diego de Valera, *Ceremonial de príncipes* (ff. 9r-13r) + simbologia de les colors heràldiques (f. 13v)

[La pestanya solidària del fol. 9r apareix entre els folis 13 i 14]

3. Llei d'Alfons XI (ff. 14r-20v + 22r) + capítol 321 del *Dotzè* (f. 21r)

[La pestanya solidària del f. 21v apareix entre els folis 14 i 15]

Com veiem, el compilador va afegir el fragment del *Dotzè* a un quadern ja complet (la numeració és moderna) l'últim foli del qual du la part final del tercer text de la sèrie. El foli 21 probablement havia de ser el darrer del còdex: un error de l'enquadernador l'hauria col·locat en una posició incorrecta.

El fragment del cas, breu com és, aporta ben poca informació textual. La tradició del *Dotzè* (directa i indirecta) tot just ara es comença a estudiar.³ La col·locació de dues terceres parts del primer volum del *Dotzè*, que consta de 466 capítols (més set de palinòdics redactats en 1491, sis anys després d'acabat el volum, transmesos només per l'incunable Palmart), ha provat que ens les havem amb un text compost que presenta a diverses regions filiacions alternatives: atesa la llargada de l'obra, va ser el quadern, i no pas el text sencer, la unitat de còpia.

Ofereixo tot seguit l'edició del text castellà (en desenvolupo les abreviatures amb lletra cursiva):

Capitulo CCCXXI del dozeno del cristian compuesto por maestre francisco ximenez en el qual trata de las batallas que se azen en campo cerrado si se deben azer o no

Despedido del tratado de las batallas que se dan contra los lugares murados queda agora de ver de la tercera especie de batalla que se llama personal es a saber de las batallas que se hazen en campo cerrado por algunos que se rieptan de fe / si tales batallas ~~son~~ se deben hazer o no / y pone Last doctor que no en ^{el} primero libro titulo ·XXVII· y pruebalo por quanto dize que esto es teptar a dios demandando le que demuestre verdat sobre la duda que es entre aquellos que asi batallan y traen ahun algunos otras razones La primera es que

El capítol s'interromp en aquest punt: la resta del f. 21r és en blanc. Al f. 21v llegim: «La forma de los escudos es esta», a la part superior, centrat i dins un requadre. La referència, incompleta, prové del *Tratado de las armas*.

El text català fa així:⁴

Capítol CCCXXI. Qui tracta de les batalles qui's fan en camp clos; e primerament [224v] disputa si són legudes

³ Vegeu Sadurní Martí i David Guixeras, «Copistes i caixistes en la tradició del *Dotzè* del *Crestia I*» (en premsa).

⁴ Edito a partir del ms. C (Bibliothèque Nationale de Paris, esp. 9) i ofereixo les variants dels mss. B (Arxiu de la Corona d'Aragó, ms. 10) i D (Arxiu Episcopal de Vic, ms. 188) i de l'incunable del primer volum (València, 1484).

Espatxat lo tractat de les batalles qui's donen contra los llocs murats, resta que diguam de la terça spècia de batalles, qui's apella personal, ço és de les batalles qui's fan en camp clos per alguns qui's repten de fe. E primerament havem a veure açí si aytals batalles són legudes en si mateixes. E posa l'Ast, en lo primer libre, titulo XXVII⁰, que no; e prova-ho per tal com diu que açò és temptar Déu, demanant-li que enseny veritat sobre lo dubte qui és entre aquells qui axí batallen. E aporten-hi encara algunes altres rahons. La primera sí és

1 dels batalls B 2 disputa] manca a D | degudes D 4 de la terça] la tercia D |
 batalla D 5-6 qui's repten] reptats D 6 E primerament — si] manca a p | aveu
 D | açí] manca a D | talls D 7 degudes D | L'Ast — XXVII⁰] lo decret titulo XVII
 D 8 proveu Bp | com] quant Bp car D | que açò] car aço D 10 E] manca a
 BDp | encara] manca a D | alguns Bp moltes D | sí és] manca a D

El fet que tant el text castellà com l'incunable Palmart ometin els mots «E primerament havem a veure açí» pot indicar que el compilador del segle XVI es va servir d'un exemplar del llibre. No tenim prou dades per assegurar que fos així, però és clar que els dotzens en lletra de motlle superaven de bon tros el nombre de còdexs d'una obra la tradició de la qual és més aviat pobre.